

Motion till riksdagen 2023/24:2919

av Rasmus Ling m.fl. (MP)

med anledning av prop. 2023/24:144 En ny förverkandelagstiftning

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen snarast bör återkomma med förslag om att talan om självständigt förverkande inte ska kunna föras mot barn och unga och personer med psykisk sjukdom, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen skyndsamt bör återkomma med en utförlig konsekvensanalys och ett förtydligande av förutsättningarna för självständigt förverkande och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen ska utvärdera den nya förverkandelagstiftningen efter maximalt fyra år och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag om att beslag som huvudregel hävs först när en dom vinner laga kraft och inte direkt i samband med domen och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Brottsbekämpande myndigheter har länge efterfrågat fler verktyg för att bättre kunna förebygga och klara upp allvarlig brottslighet, inte minst i gängmiljöer. Från Miljöpartiets sida har vi länge förespråkat en ny syn på brottsbekämpande insatser, där mer resurser behöver läggas på det förebyggande arbetet och den låga brottsuppleringen inom den allvarliga brottsligheten. Och inte minst också genom att gå på pengarna och gå på de brottsvinster som är gängledarnas övergripande drivkraft.

Ett av flera viktiga verktyg för att bättre förebygga och klara upp brott är att stärka möjligheterna att besluta om och förverka brottsvinster. Dagens förverkandelagstiftning

är i många avseenden föråldrad och svåröverskådlig. För att förbättra polisens möjligheter att ta egendom som kriminella tillskansat sig genom brottslighet, gav Miljöpartiet under sin tid i regering en särskild utredare i uppdrag att göra en översyn av lagstiftningen om förverkande. Syftet med översynen var att säkerställa en förverkandelagstiftning som är effektiv, ändamålsenlig och modernt utformad.

Utifrån utredningen har regeringen nu presenterat ett nytt förslag till lagstiftning. Miljöpartiet välkomnar nya möjligheter att kunna förverka brottsvinster, samtidigt som vi kan konstatera att regeringens förslag är mycket omfattande och i vissa delar otydligt och rättsosäkert. Vi är kritiska till att regeringen väljer att gå vidare med några av de utredningsförslag som går längre än vad utredningen föreslår. Detta gäller inte minst förslaget om att förverkande ska kunna föras mot personer med psykisk sjukdom. Miljöpartiet hade samtidigt velat gå längre än regeringen vad gäller möjligheten till interimistiska beslag, i fall där tingsrätten upphävt beslag men där åklagare omedelbart överklagar till hovrätten.

Den nya förverkandeformen har rättsosäkerheter

Regeringen föreslår bl.a. en ny förverkandeform, s.k. självständigt förverkande, som innebär att polisen ska kunna fatta beslut om förverkande, även om någon inte kan hållas straffrättsligt ansvarig för ett brott. Detta är nytt i svensk rätt, och de osäkerheter som Lagrådet pekat på är ännu inte tillräckligt utredda. Det finns risk att också laglydiga medborgare drabbas och blir frantagna sin egendom. Regeringen motiverar förslaget med att många köp i dag ger ”digitala avtryck” och att de flesta därmed kan dokumentera och bevisa sina inköp. Samtidigt lägger regeringen inga förslag om att den nya förverkandeformen ska träffas av regler om preskription, vilket i praktiken innebär att var och en är tvingad att behålla kvitton på obestämd tid för att i framtiden kunna freda sig mot ett eventuellt förverkande. Enligt Miljöpartiets mening så borde preskriptionsregler finnas i lagen.

Även Lagrådet anmärker på att den nya förverkandeformen präglas av otydlighet kring förutsättningarna för förverkande, vilket innebär en risk för den enskilde och rättstillämpningen. Lagrådet bedömer till och med att det ganska ofta kan uppkomma situationer där effekterna av förverkandereglerens tillämpning blir mindre rimliga. Det otydliga lagförslaget kan dessutom innebära att förverkande av egendom utgör ett ingrepp i den grundlagsskyddade äganderätten, enligt Lagrådet. Miljöpartiet menar i likhet med Lagrådet att regeringen måste omarbota lagtexten i detta avseende. Miljöpartiet kräver en utförlig konsekvensanalys och förtydligande av förutsättningarna för förverkande samt att lagstiftningen utvärderas efter max fyra år.

Psykiskt sjuka och barn bör inte innefattas

Miljöpartiet motsätter sig även regeringens förslag om att självständigt förverkande ska kunna föras mot barn, unga och personer med psykisk sjukdom. Detta skulle innebära att polisen får göra husrannsakan och kroppsvisitationer för att beslagta kläder, telefoner eller annat från barn och personer med psykisk funktionsnedsättning vilket skulle få stor påverkan på dessa individers personliga integritet. Enligt förslaget krävs det inte att egendom ska kunna kopplas till något visst brott, utan förverkande ska kunna byggas på en mer generell bedömning utifrån omständigheterna. Det finns därmed en överhängande

risk att särskilt barn och personer med psykisk funktionsnedsättning i vissa bostadsområden eller med ett visst socialt ursprung drabbas av den nya lagstiftningen i oproportionerligt hög utsträckning. Det skulle bl.a. strida mot artikel 2 i barnkonventionen om att barn har rätt till likabehandling och icke-diskriminering.

Det är vidare anmärkningsvärt att varken någon myndighet eller någon patient- eller närståendeförening har varit remissinstans till ett beslut som i hög utsträckning riskerar att påverka människor med psykisk sjukdom, en redan utsatt grupp som har avsevärt sämre hälsa och mer ogynnsamma livsvillkor och får sämre stöd och vård än befolkningen i övrigt. Senast 2023 gjorde Socialstyrelsen på uppdrag av regeringen en kartläggning av hälsoläget för personer som lever med psykisk funktionsnedsättning. Kartläggningen visar att denna grupp löper betydligt större risk att bli utsatt för någon form av övergrepp. Med regeringens förslag riskerar utsattheten hos denna grupp att förvärras ytterligare.

Täpp till hål i förverkanderegelverket

Den 19 december 2023 kom Högsta domstolen med en dom (mål Ö 3746-23). Beslutet från HD omöjliggör i princip interimistiska beslag efter att tingsrätten har hävt beslag. Det rimliga vore att beslagen som huvudregel hävs först när en dom vinner laga kraft och inte direkt i samband med domen. Miljöpartiet menar att regeringen bör återkomma med ett sådant förslag.

Rasmus Ling (MP)

Annika Hirvonen (MP)

Mats Berglund (MP)

Camilla Hansén (MP)

Jan Riise (MP)

Ulrika Westerlund (MP)